

знань, які необхідно апробувати. Під час проходження практики студенти знайомляться «з середини» з установами-базами практики, напрямками роботи окремих підрозділів, відділів, цехів, і, що особливо важливо, приймають безпосередню участь в заходах, які проводяться фахівцями-практиками, відтак, отримують перший практичний досвід. Завдяки своїй практичній спрямованості екологічна практика на виробництві та виробнича практика є невід'ємною складовою забезпечення якості вищої освіти – «сукупності якостей особи з вищою освітою, що відображає її професійну компетентність, ціннісну орієнтацію, соціальну спрямованість і обумовлює здатність задовольняти як особисті духовні і матеріальні потреби, так і потреби суспільства (ЗУ «Про вищу освіту»)). У підсумку проходження екологічної практики на виробництві та виробничої практики слугує формуванню ефективних локальних систем забезпечення якості вищої освіти в університеті.

Богдан ГАВРИШОК

*кандидат географічних наук,
доцент кафедри географії та методики її навчання
ТНПУ ім. В. Гнатюка*

Петро ДЕМ'ЯНЧУК

*кандидат географічних наук,
доцент кафедри географії та методики її навчання
ТНПУ ім. В. Гнатюка*

Богдан ЗАБЛОЦЬКИЙ

*кандидат географічних наук,
доцент кафедри географії та методики її навчання,
в.о. керівника навчально-наукового центру
організації освітнього процесу
ТНПУ ім. В. Гнатюка*

Ганна ДОЛОПКУЛА

*вчитель географії і біології
Великокопанської загальноосвітньої школи I-III ступенів*

З ДОСВІДУ ПРОВЕДЕННЯ КОМПЛЕКСНОЇ МАРШРУТНОЇ ПРАКТИКИ У ВУЛКАНІЧНИХ КАРПАТАХ В РАЙОНІ МІСТ ХУСТ ТА ВІНОГРАДІВ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Комплексна маршрутна практика є невід'ємною складовою підготовки студентів географічного факультету. Вона дозволяє поєднати теоретичні знання з практичними навичками польових

досліджень. Метою комплексної маршрутної практики є засвоєння студентами навиків ведення польових стаціонарних і маршрутних географічних досліджень і спостережень; навчання методичним прийомам збору, обробки, аналізу й узагальнення первинних матеріалів, уміння зіставляти власні спостереження з матеріалами навчальної і наукової літератури; розширення географічного кругозору майбутніх вчителів географії, підвищення їхньої професійної культури; закріплення і поглиблення знань, отриманих студентами насамперед з дисциплін фізико-географічного циклу («Геоморфологія», «Гідрологія», «Фізична географія України»), а також «Основи теорії суспільної географії», «Географія населення» тощо.

Регіон Вулканічних Карпат чудово підходить для реалізації мети практики. Дорогою студенти можуть ознайомитись з низкою природних комплексів. У Закарпатті є можливість вивчення окремих промислів та культурних традицій, як от виноробства, розведення буйволів, лозоплетіння, тощо. Регіон, розташований між містами Хуст і Виноградів, вирізняється винятковою геологічною історією, пов'язаною з вулканічною активністю неогенового періоду. Тут збереглися реліктові утворення згаслих вулканів, лави, туфи та кратери, які слугують природними лабораторіями для вивчення ендегенних процесів.

Наша доповідь базується на власному досвіді проведення такої практики у вересні 2025 року для групи студентів 4-го курсу освітньої програми Середня освіта (Географія) ТНПУ ім. В. Гнатюка. Маршрут практики охопив і передгір'я Карпат в районі Вигоди, і високогірне озеро Синевир, але основний акцент було зроблено на вивчення терас Тиси та вулканічних споруд на ділянці від Хуста до Виноградова, охоплюючи як геолого-геоморфологічні, так і історико-культурні та господарські об'єкти. Цей досвід не лише поглибив розуміння тектонічної еволюції Карпат, але й підкреслив важливість збереження геоспадщини та унікальних господарських традицій населення.

Вулканічні Карпати є частиною Закарпатського внутрішньогірського прогину – тектонічної структури, що сформувалася внаслідок альпійської орогенії. Геологічна будова регіону визначається неогеновими вулканогенними породами: андезитами, базальтами, дацитами, ріолітами, які утворилися внаслідок вивержень вулканів. Ці утворення контрастують з флішовими відкладами складчастих Карпат, роблячи регіон цікавим для комплексного вивчення.

Дослідженням регіону Вигорлат-Гутинського хребта займалась низка географів, геологів та геоморфологів. При організації та проведенні практики ми опирались на напрацювання, здійснені

С. Рудницьким, К. Геренчуком, П. Цисем, І. Гофштейном, С. Кругловим, Я. Кравчуком, Я. Хоминим, Ю. Зіньком, І. Рожком, А. Мельником, Б. Мерlichem та багатьма іншими. Найґрунтовнішу геолого-геоморфологічну характеристику Вигорлат-Гутинського хребта в свій час дав С. Рудницький у своїй узагальнюючій праці «Основи морфології і геології Підкарпатської Русі і Закарпаття взагалі» (1925, 1927). Із сучасних досліджень виокремимо роботу Я. Кравчука та Я. Хомина [2], в якій автори детально описали рельєф Вулканічного пасма Українських Карпат, де порівняно добре збереглися типові для вулканічних областей купольні, кільцеві та купольно-кільцеві морфоструктури різних порядків, в тім числі й Чорної гори та згаслих вулканів у районі Виноградова та Хуста.

В межах Вулканічного пасма є чимало унікальних природоохоронних об'єктів. Проблема їх охорони й збереження (головно геолого-геоморфологічних, включаючи вулканічні утворення між Хустом і Виноградовом), присвячені роботи Я. Кравчука, Ю. Зінька [1] та інших вчених.

Комплексна практика поєднувала різні аспекти: фізико-географічні, суспільно-географічні, екологічні, етнографічні. Регіон між містами Хуст і Виноградів був базовим для проходження практики і тут ми намагались продемонструвати студентам усі аспекти географічних досліджень. Почали з теоретичного брифінгу: обговорення літології вулканічних порід та тектонічних схем Закарпатського регіону, впливу рельєфу на рослинний покрив та на сферу господарської діяльності населення. А далі від теорії перейшли до більш практичних питань.

За час подорожі мали нагоду оглянути долини рік Тиса, Ріка та Хустець. Позналились із так званими Хустськими воротами – найвужчою частиною долини Тиси, де вона проривається на рівнину. Ознайомились із способами зменшення шкоди від повеней на річках регіону. Між селами Велика і Мала Копаня провели обстеження відслонення на шостій терасі Тиси, відібрали зразки алювіальних відкладів.

В регіоні проходження практики ми зафіксували класичні вулканічні форми – конусоподібні пагорби з туфовими відкладами, у Хусті піднялись на згаслий вулкан із руїнами хустського замку. Дорогою мали змогу оглянути та описати як природні виходи вулканічних порід, так і привізні магматичні породи, якими вимощено дорогу. Цікаві зразки порфіритів та андезитів нами виявлені у залишках оборонних мурів замку. Із вершини згаслого вулкана відкривається мальовнича панорама центральної частини м. Хуст, з архітектурними домінантами – кальвініським та римо-католицьким соборами. На обрії виразно простежуються ландшафтні контрасти між флішевиими Карпатами, річковими долинами та Вигорлат-Гутинським хребтом.

Рис. 1. Відбір зразків алювію на терасі Тиси

Виконуючи завдання практики, студенти ознайомились із особливостями технологічного процесу на фетровій фабриці «Хуст-Фільц» – єдиній фабриці такого роду в Україні. У фірмовому магазині провідний фахівець люб'язно продемонстрував їм зрізи тканин та розказав про доволі складний і тривалий технологічний процес виготовлення фетрових головних уборів. В Ізі практиканти мали змогу ознайомитись із традиційним для цього регіону народним промислом лозоплетіння. Тут відвідали також ферму плямистих оленів, яких вирощують для отримання лікарської речовини пантокрину (ферма діє ще з 80-х років ХХ ст.). У Хусті відвідали діючу синагогу, кальвіністський та римо-католицький храми. Це дало змогу сформувати у студентів уявлення про архітектурні особливості культових споруд та про конфесійну строкатість регіону.

Далі маршрут прямував на південь через Виноградівське нагір'я, фокусуючись на Чорній горі (570 м) біля Виноградова. Це реліктовий ізолюваний від основного хребта вулканічний конус з виразними

кратерами. На Чорній горі студенти мали змогу ознайомитись із виноградниками, закладеними на терасованому схилі. Виноградники тут ростуть на вулканічних ґрунтах, які сформувались на туфах та андезитових щебнях, збагачених калієм і фосфором, що робить їх особливо сприятливими для виноградарства. Це створює унікальний терруар для аборигенних сортів винограду. У місцевого відомого винороба Федора студенти ознайомились з технологією виробництва виноградних вин та відвідали винні погреби.

**Рис. 2. Вид із Замкової гори у м. Хуст
на долину Тиси і «Хустські ворота»**

Упродовж проходження практики не минули увагою й екологічні проблеми, характерні для Закарпатського регіону. Однією із них є вирубка лісів, що призводить до деградації ґрунтів та ерозійних процесів на схилах, які студенти спостерігали на низці локацій.

Досвід проведення комплексної маршрутно-практичної практики у Вулканічних Карпатах між містами Хуст та Виноградів дозволяє стверджувати, що проведення такого роду практик в окресленому регіоні достатньою мірою забезпечує формування компетенцій, визначених програмою практики. Студенти не лише набули практичних умінь і навичок, а й відчували зв'язок з живою географічною наукою. Для студентів, уродженців Подільської височини цей маршрут не тільки розширив і поглибив фахові компетентності, але й залишив яскраві і незабутні враження.

Список використаних джерел:

1. Кравчук Я., Зінко Ю., Хомин Я., Шевчук О. Проектований геопарк “Вулканічні Карпати”. *Вісник Львівського університету Серія геогр.* 2012. Вип. 40. Ч. 2. С. 30–43.
2. Кравчук Я., Хомин Я. Рельєф Вулканічного пасма Українських Карпат: монографія. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 189 с.
3. Природа Закарпатської області / за ред. К. І. Геренчука. Львів. 1981. 156 с.
4. Рудницький С. Основи морфології і геології Підкарпатської Русі і Закарпаття взагалі: у 2 ч. Ужгород: Просвіта. Ч. 1. 1925. 100 с.; Ч. 2. 1927. 64 с.